

ESPANYA: UN ESTAT O DOS, I 5 POSICIONS intermèdies?

per Johan Galtung

Dues idees:

- Espanya Una, Gran, Lliure (status quo) i
- Una Espanya Comunitat de Nacions

I una dada: Les forces a Catalunya en afavorir la independència.

Una bretxa gran, i perillosa: Tant si es manté la situació actual com si es aconseguix una independència obtinguda amb violència, les relacions poden romandre mal durant molt temps. La història de la Península Ibèrica ofereix suficients d'exemples.

Totes dues parts en la present controvèrsia tenen arguments importants. Una identitat interna, diferenciada en termes de llengua, història particular, i apego a la identitat geogràfica demanen una altra identitat externa amb estat propi, la independència, para uns. Però para d'altres, això fa no només a Catalunya sinó a tota Espanya, una democràcia on la majoria afavoreix l'estatu quo. Tots dos arguments, encara hi ha mes, tenen una forta pugna per la veritat.

No obstant això, aquests són els dos extrems a una escala amb moltes situacions intermèdies que no aparèixen en el debat espanyol. Les dues parts tenen por d'entrar en discursos intermedis per que no es vegi com un debilitament de les seves fortes posicions. També n'hi ha una tendència espanyola en general cap a l'extremisme (1492, guerra civil).

Dues paraules conviden a discursos més amplis: autonomia i comunitat. La "autonomia" indica una identitat separada més suau que la independència. I "comunitat" indica una unió suau més que l'estat unitari.

Entre "Espanya com una construcció de Castella" (Ortega i Gasset) amb Castella cap a l'interior i l'interior més encara de Madrid, i una perifèria de catalans, bascos i gallecs, balears i canaris: la costa i les illes.

Els catalans no estan sols. Gairebé, això pot enfortir ambdues extremismes: "si no aturem l'independentisme ara, Espanya es va a terra", "és un problema de Madrid, no és nostre, tota la construcció està malament".

Aquí hi ha cinc opcions entre un estat unitari i dos estats: descentralització, federació, associació, l'equilibri i la confederació. Abans del detall, un punt addicional: aquestes opcions intermèdies no s'exclouen entre si. Podem escollir una idea d'aquí, un altra idea d'allí.

[1] "la descentralització" significa exactament això: algunes tasques són delegades a la perifèria; com el cas de Londres respecte de Belfast a Irlanda del Nord, de Cardiff a Gal·les, o d'Edimburg a Escòcia; amb tot el poder en mans de Londres per a un "Regne" Unit. No hi ha una entitat "de l'entorn de Londres". "Londres" té dos tasques en realitat, en si, i en el "Regne Unit".

Les 17 "autonomies" espanyoles eviten aquest problema omplint tot el territori; però el poder sobre el conjunt recau a Madrid.

[2] La "federació" va un pas més enllà, omplint tot el territori amb parts autònomes i per sobre un centre on les parts intervenen de manera simètrica a les qüestions financeres com banc central o moneda, l'exterior política i de seguretat i infraestructures bàsiques de comunicació, transport, comerç internacional (ti) ...

[3] "L'equilibri" va encara una mica més enllà, donant poder a més nivells, no només a l'estat i a les nacions-regions, sinó als municipis locals (8.122) i als individus,

per a votar en temes, desempaquetant els programes compactes de partit. Els nivells han d'estar en sintonia amb els altres. Una fórmula suïssa.

[4] la "confederació" dóna el pas als estats independents -de 2 a 6 - amb la pertinença a l'ONU i polítiques separades en finances-exteriors-seguretat-logística, però amb una coordinació entre sí com socis de cooperació més afavorits. Com la Unió Europea, encara aquesta tracta de moure cap a una federació major.

[5] la "associació" significa relacions amistoses de pau positiva, però no com ja els socis més afavorits, sinó tan sols com "afavorits".

Més enllà d'això hi ha la dissociació, la independència, encara que no siga violenta, és pau negativa; sense guerra, sense explotació. Entre nacions ibèriques que han tingut milenis de pau també positiva. Indefensable, insostenible.

I per altre costat una olla a pressió de descontentament amb la imposició de la identitat castellana i amb l'explotació, veritable o imaginària. Insostenible. Això és "*Una-grande-libre*". Però on és la "comunitat-de-nacions"?

Ni a la 1 ni la 5 abans citades: [1] és massa forta, i [5] massa feble. La combinació [2] + [3] + [4] és sinònim de comunitat; optem per un d'aquests.

A continuació es mostra un esforç per explicar-los, seleccionant una mica de cada un dels tres.

Es necessita fer un gir cap a una major federació, l'equilibri del poder de l'estat amb el poder nació-regió; la descentralització de Catalunya en solitari va en contra de les normes de la justícia en el sentit d'igualtat davant la llei, i en contra del sentit de comunitat. Qualsevol oferta especial per a Catalunya estimularà la pressió dels altres. Les fronteres autonòmiques podrien ser redefinides per coincidir amb les fronteres nacionals, o les autonomies podrien agrupar-se juntes (al igual que els cantons de Suïssa).

L'estat de les autonomies inclou el debat monarquia vs república? Per que no? Catalunya pot anar davant de la resta; després de tot, la monarquia és una institució tanmateix moribunda, utilitzada a Espanya per conveniència política.

L'equilibri entre els nivells: les autonomies a Espanya com una comunitat de nacions és incompatible amb el domini castellà en l'àmbit estatal i a l'espai públic, com ho demostren els escrits locals sobre com fer complir el bilingüisme. El dret a parlar la llengua pròpia al parlament i poder ser entès és irrenunciable; amb intèrprets en el cas basc. I amb més autonomia per al nivell local, i més referèndums.

La confederació comporta el dret de les nacions -subestats- a tenir polítiques exteriors diferents però compatibles. Una fórmula podria ser a nivell estatal tenir ambaixades i delegacions representatives en l'ONU i, a nivell nacional, consolats. Els catalans i els bascos tenen relacions especials amb França pels Pirineus; els gallecs amb Portugal; les Illes Balears amb d'altres illes de la Mediterrània occidental; les Canàries amb Àfrica. Això crearia una Espanya més forta, perquè serviria com un focus d'integració internacional.

D'altra banda, el respecte, la igualtat i l'autonomia de les nacions per decidir sobre si mateixos, de la mateixa manera que en les federacions; per deixar que les seves veus siguin escoltades en les seves pròpies llengües; per teixir xarxes de relacions amb altres nacions dins i fora, en una comunitat de nacions, està en l'esperit del nostre temps. No ho està però, ni la imposició de les nacions dominants sobre d'altres en una unitat simulant l'estat, ni el poder hereditari, ni tant sols ho és la "independència" en un món cada vegada més interrel·lacionat i globalitzat. En són abstraccions del passat.

Les propostes són també prediccions. Tard o d'hora es faran realitat.